
Quo vadis, román nyugdíjrendszer

Vallasek Magdolna*

A román nyugdíjrendszer helyzete, fejlődésének aktuális tendenciái képezik vizsgálatom tárgyát az alábbi rövid tanulmányomban. Kiindulási pontként a PhD értekezésem megvédésekor rögzített gondolatokat vettem alapul, s erre az alapra vázoltam fel néhány olyan problémát, amely változatlanul fennáll azóta is, vagy amelyek éppenséggel az elmúlt időszakban jelentek meg a román nyugdíjrendszerben. Ugyanakkor a jövőbe mutató fejlődési irányokat is igyekeztem bemutatni, figyelembe véve azokat a legfrissebb jogszabályi változásokat, amelyek jelen pillanatban meghatározzák a román nyugdíjrendszert.

Kulcsszavak: nyugdíjrendszer, Románia, reform, nyugdíjkorhatár

Quo Vadis, Romanian Pension System

The state of the Romanian pension system and current trends in its development are the subject of my short paper below. As a starting point, I have taken the ideas recorded in my PhD thesis as a starting point, and on this basis I have outlined some of the problems that have persisted unchanged since then, or that have emerged recently in the Romanian pension system. At the same time, I have also tried to present the way forward, taking into account the most recent legislative changes that currently shape the Romanian pension system.

Keywords: pension system, Romania, reform, retirement age

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2022.2.2037>

1. Bevezető gondolatok

Közel tíz év telt el azóta, hogy a román nyugdíjrendszerről írott PhD értekezésemmel, Prugberger Tamás professzor úr hallgatójaként, doktori fokozatot szereztem a Miskolci Egyetemen. Megvallom, kicsit megilletődve számoltam utána az eltelt éveknek, amelyekben volt szerencsém továbbra is együtt dolgozni és számtalan szakmai kérdést megbeszélni Prugberger Tamás professzor úrral, és fogadhattam őt vendégprofesszorként munkahelyemen, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogtudományi Intézetében.

Doktori értekezésemet egykor azzal a gondolattal zártam, hogy a román nyugdíjrendszer fenntarthatósága érdekében gyors és határozott kormányzati beavatkozásra van szükség, amely megteremthetné elsősorban a kötelező magánnyugdíjrendszer biztonságosabb és átláthatóbb működésének szabályozását.

* Egyetemi adjunktus, SAPIENTIA EMTE - Jogtudományi Intézet.

Úgy tűnt azonban, hogy a román kormány a kötelező magánbiztosítási pillér szabályozásának korrigálása helyett egy negyedik pillér bevezetését készítette elő, a foglalkoztatói nyugdíjpillér szabályozásának tervezetével. Felhívtam a figyelmet mihamarabb meg kell hozni, és olyan megalapozott döntésekre van szükség, amelyek alapos előtanulmányok eredményeire támaszkodva, a romániai gazdasági, demográfiai folyamatokat figyelembe véve lehet jó döntésnek nevezni. Változó világunkban, zártam gondolataim, ez nem könnyű feladat, mert a döntés felelőssége nagy. Tudomásul kell venni, hogy egy globális gazdasági válság kellős közepén kell a nyugdíjrendszerre vonatkozó kiemelkedő fontosságú döntéseket meghozni, és cselekedni kell¹.

Tíz évvel korábban leírt soraimnál sajnos mi sem lehetne napjainkban sem aktuálisabb. Gazdasági válságból immár egy újabbnak vagyunk tanúi, a román nyugdíjrendszer fenntarthatósága továbbra is elérendő célkitűzésként jelenik meg.

Vannak azonban olyan folyamatok, amelyek a román nyugdíjrendszer fentiekben jelzett átalakításai irányába mutatnak. Ezek között szerepel az állami nyugdíjrendszer újraszabályozása, a foglalkoztatói nyugdíjpillér megjelenése, de a kötelező magánbiztosítási pillér megszilárdításának újabb lépései is. Ezeket szeretném rövid tanulmányomban összefoglalni, rámutatva néhány jelenlevő problémára, miközben a kérdés továbbra is ugyanaz: a rendszerben eszközölt módosítások képesek-e elhozni a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát. Quo vadis, román nyugdíjrendszer?

2. A román nyugdíjrendszer hatályos szabályozásának rövid vázlata

A rendszerváltást követően Romániában a nyugdíjreform rendkívül lassan indult el. A kötelező állami nyugdíjpillér reformjának első hullámát a 2000. évi 19. törvény hatályba lépése fémjelmezte, majd azt követően újabb korrekciós intézkedéseket hozott a 2010. évi 263. törvény, amely jelenleg is hatályos. Mindkét jogszabály a nyugdíjjogosultság feltételeinek szigorítását célozta, illetve egy olyan pontrendszer szerinti számítását vezette be a nyugdíjaknak, amelyet jelenleg is a román nyugdíjreform legsikeresebb lépéseként értékelhetünk.

2008-al kezdődően a kötelező állami nyugdíjpillért egy kötelező magánnyugdíj pillér, valamint egy fakultatív magánnyugdíj pillér egészítette ki, ezzel alkotva egy vegyes finanszírozású, három pilléres nyugdíjrendszert. Ezt a rendszert egészítik ki az egyes államilag elismert egyházak, valamint az ügyvédek párhuzamos társadalombiztosítási rendszerei. A nyugdíjreform második nagy hulláma 2011-ben, az egységes nyugdíjbiztosítási törvény hatályba lépésével befejeződni látszott.² 2015-el kezdődően azonban egyfajta visszarendeződési folyamatnak lehetünk tanúi, amikor a fenntarthatóság szempontjai szerint felépített nyugdíjrendszernek több

¹ Vallasek Magdolna: *A román nyugdíjrendszer fejlesztésének irányvonalai a jogharmonizáció tükrében*, Kolozsvár, Scientia Kiadó, 2015, 262. o.

² Lásd még: Giosan Victor – Ciuci Ciprian: *Alternative și compromisuri în sistemul românesc de pensii pentru următorii 20 de ani*, Centrul Român de Politici Europene – Centrul de Resurse pentru participare publică, CRPE Policy Brief 25, 2014, <https://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2014/01/Aletrnative-si-compromisuri-in-sistemul-romanesc-de-pensii.pdf> (letöltve 2022.07.01.)

elemébe is új, alapvetően átgondolatlan és káros rendelkezéssel való beavatkozás történt, első sorban az egységes szabályozás megszüntetésével és az ún. *különnyugdíjak* visszavezetésével.³ Ennek a folyamatnak a hatása és további fejlődési iránya napjainkban is bizonytalan, miközben a társadalmi elégedetlenség szűnni nem akaró, a felvetett kérdések tematizálása minden választási kampány és politikai csatározás kedvelt gumicsontjává vált, amely sok esetben elvonja a figyelmet a nyugdíjrendszer fenntartásának sokkal égetőbb kérdéseiről.

3. Méltányosság vagy diszkrimináció? A nyugdíjazási korhatár kérdése Romániában

Romániában eltérő nyugdíjazási korhatárt ír elő a törvény nők és férfiak számára. Az 53. cikk értelmében öregségi nyugdíjra a nők 63, a férfiak 65 éves korukban válnak jogosulttá, miközben a szükséges teljes szolgálati idő mindkét nem számára egységesen 35 évben van meghatározva.

A standard nyugdíjkorhatár kérdése több alkalommal is alkotmányossági vizsgálat tárgyát képezte, azonban az Alkotmánybíróság minden alkalommal arra az álláspontra helyezkedett, hogy Romániában indokolt a nők és férfiak számára különböző korhatárra vonatkozó szabályozás, mivel figyelembe kell venni azt, hogy a jelenlegi társadalmi hozzáállás és körülmények következtében a nőkre lényegesen nagyobb teher hárul a háztartási munkák és gyermeknevelés területén. Ez volt az alapvető érve a jogalkotónak már a törvény megszületésének pillanatában is. Az Alkotmánybíróság álláspontjában azonban idővel változás állt be, ezt jelzi a 2018. évi 387. Döntés, amely bár továbbra is alkotmányosnak mondta ki a nyugdíjtörvény 53. cikkének korhatárra vonatkozó rendelkezését, egyszersmind alkotmányellenesnek nyilvánította a román Munkatörvény 56. cikk 1. bekezdésének c.) pontját, amely szerint a munkaszerződés megszűnésének jog szerinti esetét képezi a nyugdíjazáshoz szükséges korhatár elérése. Az Alkotmánybíróság beavatkozását követően olyan módon módosult az Munkatörvény normaszövege, hogy lehetőséget teremt a női munkavállalóknak arra, hogy a 63 évben meghatározott nyugdíjazási korhatár elérését megelőzően jelezzék a munkáltató felé azt a szándékukat, hogy tovább szeretnék folytatni a munkaviszonyukat, s így a jog szerinti megszűnésre a férfiak helyzetéhez hasonlóan, számukra is csak majd a 65. éves életkor elérésekor kerül sor.

A nyugdíjazási korhatár, mind annak egységesítésének, mind esetleges megemeléseinek a kérdése változatlanul napirenden van. A tavalyi év, 2021 első felében a Kormány kidolgozott és benyújtott a Parlamentnek egy törvénytervezetet, amely a nyugdíjkorhatár elérését követő munkavállalás kérdését szabályozza.⁴ A tervezet egyelőre parlamenti eljárásban van, a Szenátus elfogadta, a Képviselőházban való megvitatása következik, s bár minden jel arra mutat, hogy nem

³ Lásd 2015. évi 223. törvény a katonai nyugdíjakról, megjelent Románia Hivatalos Közlönyének 556/27.07.2015 számában.

⁴ http://mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Transparenta_decizionala/20210311-proiect-de-lege-continuate-activitate.pdf (letöltve 2022.07.01.)

fog elfogadásra kerülni, maga az elképzelés és a körülötte kialakult vita jól jellemzi a román nyugdíjrendszerrel kapcsolatos bizonytalanságokat.

A törvénytervezet mind a magán-, mind a közsférában, illetve egyes szakmai kategóriákra vonatkozóan lehetővé tenné azt, hogy a munkavállalók 70 éves korukig folytassák a munkavégzést, egyszerű egyoldalú munkavállalói szándéknyilatkozattal, vagy amennyiben a munkáltató jóváhagyná az ilyen irányú, évente megújított kérésüket. A munkavállalás folytatásának a feltétele a közsférában ugyanakkor az, hogy nem halmozható a munkabér a nyugdíjjal, így, hangoztatja a törvénykezdeményezés, költséghatékonyabb, mint a mostani szabályozás, amely megengedi azt, hogy a nyugdíjasok újabb munkaszerződést kössenek, halmozva a két jövedelmet.⁵ A javasolt intézkedések szükségességét a törvénykezdeményező többek között azzal indokolta⁶, hogy a román Munkatörvény szabályozásában a munkaképességnek nincs felső életkori küszöbe, miközben nem korlátozza a nyugalomhoz való jogot, hiszen a munkavállaló döntésétől függ az, hogy szeretne vagy sem a nyugdíjkorhatár elérését követően munkát vállalni. Mindkét érv tulajdonképpen helytálló. A továbbiakban azonban a törvénykezdeményező egy olyan Alkotmánybírói döntésre hivatkozik, amely véleményünk szerint kérdéseket vet fel. A román Alkotmánybírói döntés 2009-ben, az 1414 számú Döntésében⁷ arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogalkotónak lehetősége van a munkaviszony folytatásának lehetőségeit feljárnani a munkavállalóknak, amennyiben a bérjövdelem és a nyugdíj nem halmozódik⁸. A továbbiakban azt is kimondja az Alkotmánybírói döntés, hogy egy ilyen intézkedésre akkor kerülhet sor, ha az minden állampolgár számára egyformán alkalmazandó⁹. Ilyen értelemben kérdéses lehet, hogy a törvény hatályba lépése esetében, egy alkotmánybírói vizsgálat elégséges jogos indokot talál-e az 5. cikkben felsorolt szakmai kategóriák kivételként való kezelésére, akik számára továbbra is megengedett maradna a kétféle jövdelem halmozása.

Erre a problémára a Gazdasági és Szociális Tanács is felhívja a figyelmet, de nem csupán erre az indokra hivatkozta véleményezte negatívan a törvénytervezetet. Sokkal problémásabbnak látja ugyanis azt a diszkriminatív rendelkezést, hogy míg a közsférában a nyugdíjkorhatár feletti munkavállalóknak választaniuk kell a munkabér és a nyugdíj között, a magánvállalkozások esetében ilyen jellegű kritérium nincs. Hasonlóképpen aggályos az a tervezett rendelkezés is, hogy a munkaviszony

⁵ Az indoklásban hivatkozott statisztikai adatok szerint százezernél több 65 év feletti személy rendelkezik munkaviszonnal, miközben ebből közel 90.000 egyszersmind nyugdíjas is, illetve közel 30.000, 70 év feletti személynek van munkaviszonya, akik elsősorú többsége ugyanakkor nyugdíjas.

⁶ <http://www.cdep.ro/proiecte/2021/400/20/1/em527.pdf> (letöltve 2022.07.01.)

⁷ <https://lege5.ro/Gratuit/gezdsobqgy/decizia-nr-1414-2009-referitoare-la-obiectia-de-neconstitutionalitate-a-legii-privind-reorganizarea-unor-autoritati-si-institutii-publice-rationalizarea-cheltuielilor-publice-sustinerea-mediului-de-af> (letöltve 2022.07.01.)

⁸ Moarcăș Costea, Cludia Ana: *Dreptul securității sociale*, București, Editura C.H. Beck, 2013, 77-81. o.

⁹ Lásd még: Dabu, Valerică–Rorza, Remus, Suspendarea plății pensiei pe durata exercitării dreptului la muncă – o măsură neconstituțională, *Revista Română de Dreptul Muncii* 1. (2010), 32-39. o.; Motică, Radu–Medeanu, Tiberiu, Neconstituționalitatea prevederilor legale referitoare la interdicția cumulării pensiei cu salariul și implicațiile în domeniul învățământului superior, *Revista Română de Dreptul Muncii* 8. (2010), 25-39. o.; Medeașan, Ioan, Cumulul pensiei cu veniturile salariale. *Tribuna Economică* 2. (2010), 26-29 o.

meghosszabbítására a közsférában dolgozók esetében elegendő a munkavállaló ilyen irányú igényét írásban jelezni a munkáltatójának, míg a magánvállalkozások esetében a munkáltató jóváhagyása is szükséges ahhoz, hogy folytatódhasson a munkaviszony.

A Képviselőház Jogi Bizottsága is közel harminc oldalas negatív véleményezést csatolt a törvénytervezethez¹⁰, amelyet jogtechnikailag hibásnak, megalapozatlannak, diszkriminatívnek és alkotmányellenesnek minősít, hangsúlyozva, hogy az sérti diszkrimináció tilalmát, munkához való jogot, magántulajdonhoz való jogot, valamint a nyugellátáshoz való jogot is.

Mint jeleztem, a fentiekben bemutatott törvénytervezet sorsa egyelőre nem dőlt el, bizonytalan, hogy bevezetésre kerülnek vagy sem a munkavállalók 70 éves korukig való munkavégzését lehetővé tevő rendelkezések.

A nyugdíjazási korhatár módosításának kérdése, korhatáremelés vagy a nők és férfiak számára előírt nyugdíjkorhatár egységesítésének gondolata nem jelenik meg a Románia által az Európai Bizottsághoz benyújtott és elfogadott nemzeti Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervben¹¹ sem, amelyben az ország vezetése vállalta a nyugdíjrendszer fenntarthatósági szempontok szerinti átalakítását. Szó van viszont olyan ösztönzők beépítésére a rendszerbe, amely segítené a nyugdíjkorhatár elérése utáni munkavállalást. Ennek mikéntje azonban egyelőre nem ismert.

4. Foglalkoztatói nyugdíjpillér Romániában

Több mint két évvel ezelőtt lépett hatályba a foglalkoztatói nyugdíjrendszert szabályozó 2020. évi 1. törvény, ennek ellenére alkalmazására még alig látunk példákat a gyakorlatban. A román nyugdíjrendszer negyedik pilléréként megjelenő foglalkoztatói nyugdíjrendszer nem jelent abszolút újdonságot Romániában, mivel lassan két évtizede folyamatosan szó van a bevezetéséről¹². A 2004. évi 249. törvény korábban már szabályozta ezt a területet, azonban a jogszabályt még alkalmazásának megkezdése előtt hatályon kívül helyezte, éppen a nyugdíjrendszer harmadik pillérét bevezető fakultatív nyugdíjrendszerről szóló 2006. évi 204. törvény.

A foglalkoztatói nyugdíj intézményére erőteljes lojalizáló eszközként, lehetőségként tekint a törvény, a munkáltatóra, illetve a munkáltató és munkavállaló közötti tárgyalásokra bízva számtalan gyakorlati kérdés rendezését. Magára a nyugdíjséma alkalmazására tett javaslat is a munkáltatót illeti, aki kollektív tárgyalás során kollektív szerződésben, vagy akár a munkavállalóval kötött egyéni munkaszerződésben rendelkezik erről. A hozzájárulás mértéke is a felek akarata szerint kerül meghatározásra, a törvény egyetlen feltétele, hogy amennyiben a munkavállalót is terheli hozzájárulási kötelezettség, az őt illető összeg nem haladhatja meg a havi bruttó bérbevételeinek az egyharmadát. A munkáltató által

¹⁰ <http://www.cdep.ro/proiecte/2021/400/20/1/cl527.pdf> (letöltve 2022.07.01.)

¹¹ <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/facada6fdd5c00de72eecd8ab49da550.pdf> (letöltve 2022.07.01.)

¹² Vallasek Magdolna: Romániai nyugdíjörkép, a magánbiztosítás helye és szerepe, *Biztosítás és Kockázat*, V. (2018) 1., 70-81. o.

fizetett hozzájárulás egyes munkavállalói csoportokra differenciáltan is megállapítható, a munkavállalók beosztása, szolgálati ideje, vagy más szempontok szerint.

A jelenlegi, erőteljes fluktuáció által jellemzett munkaerőpiac körülményei között a munkavállalók megtartását segítheti elő a foglalkoztatói nyugdíj bevezetése, mivel a 3. cikk tt) pontja értelmében a befizetések csak három év után válnak a munkavállaló tulajdonává, mindaddig, ha a munkaviszony felbomlik, a befizetések összege a munkáltatót illetik meg.

Megfelelő és egyértelmű alkalmazási normák hiányában a munkaerőpiaci szereplők egyelőre bizalmatlanok a foglalkoztatói nyugdíjpillér alkalmazásának előnyeivel kapcsolatban, gyakorlatban alig kerül alkalmazásra. A következő évek fogják majd megmutatni azt, hogy a negyedik pillér bevezetése a román nyugdíjrendszer fenntarthatóságának elősegítése szempontjából milyen eredményt tud elérni.

5. Új nyugdíjtörvény. Újabb nyugdíjtörvény. Legújabb nyugdíjtörvény.

A rendszerváltást követően Románia első új nyugdíjtörvénye a 2000. évi 19. törvény volt, amelyet a 2010. évi 263., jelenleg is hatályban levő, állami nyugdíjrendszerről szóló törvény követett. A jogszabály által körvonalazott egységes állami rendszert alapjaiban változtatta meg a 2015. évi 223. állami katonai nyugdíjakról szóló törvény hatályba lépése, és az új jogszabály hatálya alá tartozó szakmai kategóriák kiválása az egységes szabályozási keretből. Bár ehhez mérhető változást újabb jogszabályok nem hajtottak végre, a nyugdíjtörvénynek napjainkra már több tucat kisebb-nagyobb kiegészítése és korrigálása volt, egyre nehezkesebbé változtatva az alkalmazását és egyre jobban megrengetve az egykoron bevezetni kívánt nyugdíjak közötti egyensúlyt és méltányosságot.

Ilyen körülmények között egy új nyugdíjtörvény kidolgozása gyakorlatilag elkerülhetetlenné vált. 2019. július 9-én jelent meg Románia Hivatalos Közlönyében a 127. számú új nyugdíjtörvény, amely terv szerint 2023. szeptember 1-én lép hatályba. Egyre valószínűbb azonban, hogy a megjelenése óta már többször módosított jogszabály végül nem fog hatályba lépni, mivel az Európai Bizottsághoz benyújtott és elfogadott nemzeti Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervben Románia egy új nyugdíjtörvény kidolgozására tett ígéretet, amely véleményünk szerint a 2019. évi 127. törvény módosításával nem lesz kivitelezhető. Ilyen módon jelenleg a teljes bizonytalanság uralja a nyugdíjrendszer jövőjével kapcsolatos kérdéseket, hiszen a jelenleg hatályos nyugdíjtörvényt 2023. szeptemberével kezdődően hatályon kívül helyezi a 2019. évi 127. törvény, amelynek sorsa azonban hasonlóképpen bizonytalan. Amit láthatunk a hatályba lépésére váró jogszabályból, hogy a jogalkotó továbbra is egy minél több személyt lefedő, kvázi-univerzális kötelező állami nyugdíjrendszert épített fel, amelyben a hozzájárulásokat teljes egészében a munkavállalóra terheli. A munkáltatónak csak abban az esetben kell hozzájárulni a nyugdíjbiztosításhoz, amennyiben a munkavállaló speciális vagy különleges munkakörülmények között dolgozik. Ezeknek a munkaköröknek a meghatározását is a jogszabályban találhatjuk meg, a jelenleg hatályosánál egyszerűbb felsorolás

formájában.

Visszavezetésre kerülne a három vagy annál több gyermeket szülő, és azokat 16 éves korukig nevelő, a 15 év minimális hozzájárulási idővel rendelkező nők számára, a karkedvezményes nyugdíjazás lehetősége, amelyet a jelenleg hatályos egységes nyugdíjtörvény megszüntetett. A kedvezmény valóban jelentős mértékű lenne, mivel három gyerek esetében a nyugdíjkorhatár előtt hat évvel, minden további gyermek esetében még egy plusz évvel korábban megengedi a nyugdíjazást. Ezzel párhuzamosan viszont megszűnne a részleges előrehozott nyugdíjazás lehetősége.

A 2019. évi 127. törvény talán legnagyobb újdonsága a hozzájárulási idő függvényében meghatározott minimális nyugdíj bevezetése. Ennek összegét a mindenkori bruttó minimálbér összegéhez kötné a jogalkotó úgy, hogy minimális és maximális százalékos küszöbértékeket határoz meg, a minimálbérrel összefüggésben. Így a minimális százalékos arány 45%, amely megfelel a minimális járulékfizetési időszaknak, plusz 1% minden egyes 15 éven túli járulékfizetési év után, de nem haladhatja meg a 75%-os maximális százalékos arányt. A minimális nyugdíj értelemszerűen azoknak jár, akiknek a nyugdíja nem éri el a minimális küszöbértéket, az országos bruttó minimálbér változása pedig automatikusan maga után vonja a minimális nyugdíj összegének a változását is.

Elképzelhető, hogy a minimális nyugdíjak összegének fenti szabály szerinti megállapítása egy, a Helyreállítási és Alkalmazkodási Terv alapján meghozott új nyugdíjtörvény alapján is érvényben marad, azonban az új törvény tervezetének ismerete hiányában erre vonatkozóan még csak találgatni lehet.

6. Záró gondolatok

Quo vadis, román nyugdíjrendszer, tettük fel a kérdést rövid írásunk elején, de közelebbről megnézve a hatályos szabályozás változásait és a pillanatnyi folyamatokat, nem kapunk választ a kérdésünkre. A legfőbb kihívás az elmúlt tíz évben mit sem változott, továbbra is a fenntarthatóság elérése, a rendszer egyes pillérei közötti egyensúly megtalálása a cél. A nyugdíjrendszer folyamatos átszabása ugyanakkor a nyugdíjazás időpontja függvényében erőteljes eltéréseket eredményez az egyes, másképpen alapvetően azonos helyzetű személyek jogosultságai között, ami véleményünk szerint méltánytalan, és bár a kormányzati nyilatkozatok ígéretet tesznek a helyzet korrigálására, egyelőre nem látszanak annak eszközei.

A Helyreállítási és Alkalmazkodási Terv gyakorlatba ültetése mindenképpen a mostani nyugdíjrendszer változását fogja eredményezni, hiszen ebben a tekintetben Románia konkrét lépések megvalósítására vállalkozott. Bár a legújabb nyugdíjtörvény tervezete még nem ismert, a Helyreállítási Terv alapján körvonalazott rendszer egyrészt a kötelező magánnyugdíjrendszer megerősödését¹³, a befizetések arányának növelésével a jelenlegi 3,75%-ról 4,75%-ra, másrészt az állami nyugdíjpillér paramétereinek átszabását mutatja. Ezek között megtalálható lesz a

¹³ Ennek szükségességéről lásd még Carp, Ana: Scenarios Regarding the Evolution of the Private Pension System in Romania, *Romanian Statistical Review, Supplement*, (2018) 4., 196-205 o.

tényleges nyugdíjba vonulási életkor növelése, automatikus indexálási szabályok bevezetése, az előnydíjazási lehetőségek lényeges szigorítása, illetve a nyugdíjkorhatárnak a várható élettartammal való összehangolása.

S hogy mindezek az intézkedések mennyiben sikerül majd megteremtsék a román nyugdíjrendszer stabilitását és fenntarthatóságát, arról egy következő tíz év távlatából már le tudunk vonni következtetéseket.

Irodalomjegyzék

- Carp, Ana: Scenarios Regarding the Evolution of the Private Pension System in Romania, *Romanian Statistical Review, Supplement*, (2018) 4.
 - Consiliul Legislativ Camera Deputaților: *Aviz referitor la proiectul de Lege privind unele măsuri pentru continuarea activității de către persoanele care îndeplinesc condițiile de pensionare*, <http://www.cdep.ro/proiecte/2021/400/20/1/cl527.pdf>
 - Dabu, Valerică–Rorza, Remus, *Suspendarea plății pensiei pe durata exercitării dreptului la muncă – o măsură neconstituțională*, *Revista Română de Dreptul Muncii 1. (2010)*
 - Giosan, Victor – Ciuci, Ciprian: *Alternative și compromisuri în sistemul românesc de pensii pentru următorii 20 de ani*, Centrul Român de Politici Europene – Centrul de Resurse pentru participare publică, CRPE Policy Brief 25, 2014, <https://www.crpe.ro/wp-content/uploads/2014/01/Aletrnative-si-compromisuri-in-sistemul-romanesc-de-pensii.pdf>
 - Medeașan, Ioan, *Cumulul pensiei cu veniturile salariale*. *Tribuna Economică 2. (2010)*.
 - Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene: *Planul Național de Redresare și Reziliență al României*, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/facada6fdd5c00de72eecd8ab49da550.pdf>
 - Moarcăș Costea, Cludia Ana: *Dreptul securității sociale*, București, Editura C.H. Beck, 2013.
 - Motică, Radu–Medeanu, Tiberiu, Neconstituționalitatea prevederilor legale referitoare la interdicția cumulării pensiei cu salariul și implicațiile în domeniul învățământului superior, *Revista Română de Dreptul Muncii 8. (2010)*.
 - Parlamentul României: *Proiect de Lege privind unele măsuri pentru continuarea activității de către persoanele care îndeplinesc condițiile de pensionare* http://mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/Transparenta_decizionala/20210311-proiect-de-lege-continuare-activitate.pdf
 - Vallasek Magdolna: *A román nyugdíjrendszer fejlesztésének irányvonalai a jogharmonizáció tükrében*, Kolozsvár, Scientia Kiadó, 2015
 - Vallasek Magdolna: *Romániai nyugdíjörkép, a magánbiztosítás helye és szerepe*, *Biztosítás és Kockázat*, V. (2018) 1. <https://doi.org/10.18530/BK.2018.1.70>
-
-